

Heel veel bestuurlijke aandacht nodig om koudwatervrees weg te nemen

De werkgroep BOVEN vraagt bestuurders om hun bestuurlijke ervaringen met initiatieven op het gebied van de energietransitie te delen zodat ook andere bestuurders daar hun voordeel mee kunnen doen. De verslagen zijn te vinden op de website van BOVEN.¹

Inleiding

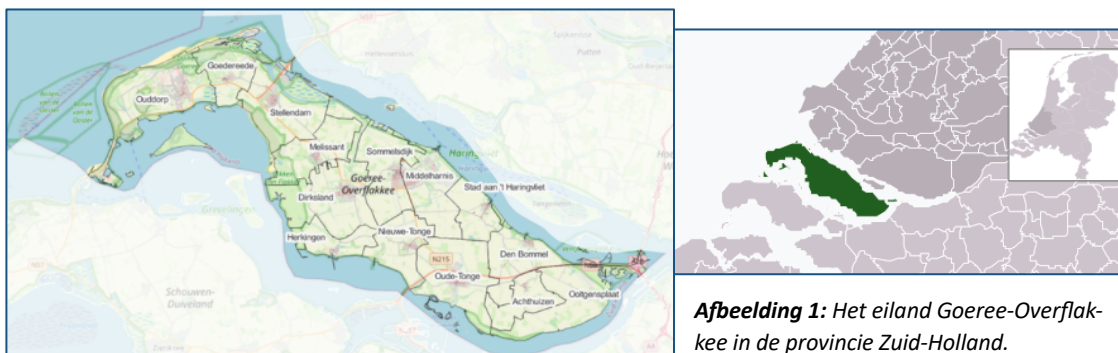
We spraken met voormalig wethouder Jaap Willem Eijkenduijn van de gemeente Goeree-Overflakkee. Eijkenduijn was sinds juni 2022 wethouder in de gemeente Goeree-Overflakkee met onder andere de portefeuille duurzaamheid, energietransitie en innovatie en is tevens lid van de werkgroep BOVEN. Daarvoor was hij bijna tien jaar lang raadslid in dezelfde gemeente. Op 26 juni 2025 is Eijkenduijn afgetreden als wethouder.

De directe aanleiding voor het gesprek was de realisatie van een Greenpoint waterstof-tankstation in het dorp Oude-Tonge, gelegen op het Zuid-Hollandse eiland Goeree-Overflakkee. Al eerder opende Greenpoint een waterstof-tankstation in onder andere Dordrecht. Daarover spraken we ruim een jaar geleden met wethouder Tanja de Jonge.² Haar belangrijkste leerpunt was dat meer en eerdere bestuurlijke betrokkenheid gewenst zou zijn geweest om de in Dordrecht opgetreden vertraging in het vergunningverleningsproces te kunnen voorkomen. Onze primaire vraag was of de bestuurder in Goeree-Overflakkee waar het vergunningverleningsproces ook langer heeft geduurd dan de tijd die er strikt voor staat deze ervaring met haar deelde of juist andere bestuurlijke leerpunten zou hebben. Het gesprek nam echter een heel andere wending omdat Eijkenduijn vooral inging op wat zijn rol was in een heel ander waterstofinitiatief dat, zo bleek tijdens het gesprek, hem na aan het hart ligt: het project Stad Aardgasvrij. Met dit initiatief wordt geprobeerd om

¹ www.werkgroep-boven.nl onder het kopje 'ervaringen'.

² Zie www.werkgroep-boven.nl onder het kopje ervaringen, februari 2024.

waterstof toe te passen als vervanging van aardgas voor de centrale verwarming in woningen.

Afbeelding 1: Het eiland Goeree-Overflakkee in de provincie Zuid-Holland.

Achtergrondinformatie

Op Goeree-Overflakkee maakt waterstof integraal onderdeel uit van de energievisie. Al vanaf 2017 wordt de potentie van een groene waterstofeconomie op het eiland verkend. Er zijn verschillende waterstofprojecten op het eiland. Een van deze projecten is Stad Aardgasvrij, een andere is het waterstoftankstation in Oude-Tonge, waar onlangs met de bouw van een elektrolyser is begonnen.³

Mobiliteit en waterstof

De realisatie van het waterstoftankstation in Oude-Tonge is een van de waterstofprojecten op Goeree-Overflakkee. Tijdens de opening van het waterstoftankstation op 14 maart 2024 stelde Eijkenduijn dat Goeree-Overflakkee met dit programma ook een proeftuin voor de rest van Nederland is. 'Want hoe kan waterstof helpen om ons dagelijks leven te verduurzamen. En hoe zorgen we voor een goede aansluiting op het landelijk waterstofnetwerk. Met dit tankstation zetten we dan ook weer een mooie volgende stap naar een duurzaam en innovatief eiland.'⁴

Onderdeel van het derde Greenpoint waterstoftankstation in Oude-Tonge wordt een elektrolyser met een vermogen van 1 MW die jaarlijks 160.000 kg groene waterstof voor onder andere het tankstation zal produceren. De elektrolyser zal gevoed worden met groene energie van het eiland (zon, wind en de zogeheten bewaarschuur⁵). Het tankstation biedt de geproduceerde waterstof direct aan weggebruikers aan.

³ Zie bericht 'Van Kessel bouwt een elektrolyser voor waterstofproductie in Oude Tonge' op www.ggof.nl van 30 april 2025.

⁴ Zie ook het bericht 'Greenpoint opent eerste waterstoftankstation op Goeree-Overflakkee' op www.ggof.nl van 15 maart 2024.

⁵ In een bewaarschuur waar onder andere producten als aardappelen, uien en winterwortelen worden gedroogd wordt het vrijkomende water niet meer op het oppervlaktewater geloosd maar samen met het hemelwater opvangen. Dit water wordt geleverd aan het tankstation voor het elektrolyseproces om waterstof te produceren (zie

Bron: Bericht 'Greenpoint opent eerste waterstofstation op Goeree-Overflakkee' op www.ggof.nl van 15 maart 2024.

Stad Aardgasvrij

De oorsprong van Stad Aardgasvrij ligt in 2017 toen een groep inwoners uit Stad aan 't Haringvliet, de 'Tafelaars', met het initiatief startte. Zij zochten de samenwerking met de gemeente Goeree-Overflakkee om een geschikte manier te vinden om het dorp van het aardgas af te kunnen halen. Omdat de dorpskern (met 1.540 inwoners in 2024 en ruim 600 woningen en utiliteitsgebouwen⁶) veel oudere huizen kent, kwamen ze na onderzoek en in samenwerking met deskundigen uit bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen uit op de optie tot een collectieve overstap op groene waterstof of een eigen individuele aardgasvrije oplossing.⁷ Hiervoor ontving de gemeente een financiële bijdrage van 5,6 miljoen euro van het landelijke Programma Aardgasvrije Wijken.⁸

bijvoorbeeld het artikel 'Waterstof aan de basis voor waterstofproductie' op www.akkerbouwbedrijf.nl van 16 november 2023). Overigens liggen er op het dak van de bewaarschuur ook 5.200 zonnepanelen die meer energie opleveren dan de bewaarschuur nodig heeft. Het overschot aan energie wordt ook geleverd aan Greenpoint voor de elektrolyse.

⁶ Zie pagina 'Proeftuin Stad aan 't Haringvliet, Goeree-Overflakkee' op www.nplw.nl (geraadpleegd 18 maart 2025).

⁷ Noé van Hulst (2024), *Advies over pilotproject Stad Aardgasvrij (Stad aan 't Haringvliet)*.

⁸ Zie pagina 'Proeftuin Stad aan 't Haringvliet, Goeree-Overflakkee' op www.nplw.nl (geraadpleegd 18 maart 2025).

Er is door de initiatiefnemers een plan gemaakt met acht uitgangspunten, de ‘beloften’ genoemd (zie afbeelding 2) waaraan volgens de Tafelaars allemaal voldaan moet zijn om het plan ook daadwerkelijk uit te kunnen voeren.

 Veilig of anders niet We doen het alleen als het veilig kan. We onderzoeken hoe we waterstof veilig bij de woningen en gebouwen kunnen krijgen via het bestaande gasnetwerk. En hoe het veilig voor verwarmen gebruikt kan worden. We ontwerpen een systeem waarvoor minimale aanpassingen in uw woning of gebouw nodig zijn.	 Altijd warm We zorgen dat er altijd voldoende waterstof is om de aangesloten woningen en gebouwen goed te verwarmen. Op Goeree-Overflakkee maken we meer groene energie dan we nodig hebben. Door deze energie op te slaan, is er altijd warmte beschikbaar voor uw huis. Ook als de zon eens wat minder schijnt of de wind niet waait.	 Betaalbaar We stappen alleen over als we zeker weten dat de overstapkosten voor u minimaal zijn en dat uw energierekening na de overstap niet hoger wordt. Aardgasvrij betekent straks dat u uw huis verwarmt met waterstof en elektrisch kookt. De gasprijzen zijn op het moment hoog maar ook waterstof is nu nog een dure oplossing.	 Voldoende draagvlak Dat betekent dat minimaal 70% het ermee eens is. Alleen dan maken we de overstap naar waterstof of een individuele oplossing. Juni 2023 hebben we u als inwoner, ondernemer of maatschappelijke organisatie gevraagd of u de overstap ziet zitten. 77,6% stemde voor een aardgasvrij dorp.
 Groen We gebruiken groene waterstof. Dat kan omdat we meer groene energie produceren dan gebruiken. We hoeven geen extra zonne- of windenergieparken te bouwen. De energie die we niet gebruiken zetten we om in groene waterstof. Voor transport naar uw huis gebruiken we het bestaande gasleidingennet.	 Het mag Natuurlijk stappen we alleen over als productie, transport en gebruik van waterstof in Stad volledig voldoet aan de dan geldende wet- en regelgeving.	 Het kan We maken de overstap alleen als we helemaal kunnen vertrouwen op de techniek. We gebruiken dus alleen geteste en werkende techniek, die ook nog eens voldoet aan de gestelde eisen voor de komende 15 jaar.	 Vertaalbaar De overstap op waterstof voor verwarming is nog nieuw. Stad kan daarmee een voorbeeld voor Nederland zijn. We werken dan ook aan een plan dat niet alleen voor Stad, maar ook voor andere plaatsen een goed alternatief voor aardgas is.

Afbeelding 2: De acht beloften die doorslaggevend zijn om het project definitief te laten doorgaan. (Bron: pagina ‘beloften’ op www.stadaardgasvrij.nl.)

Op basis van het plan met de acht beloften is een draagvlakmeting gehouden onder alle inwoners in de dorpskern met een gasaansluiting. Voor voldoende draagvlak moest minimaal 70% van de inwoners, ondernemers en maatschappelijke instanties vóór een aardgasvrij dorp stemmen. In juni 2023 vond de draagvlakmeting plaats en mocht Eijkenduijn bekend maken dat met een opkomst van 84,8% van de inwoners, 77,6% van de stemmers voor het project hadden gekozen (6,4% stemde tegen en 15,2% stemde niet). Na afloop van de stemming stelde Eijkenduijn: ‘Het was een emotioneel moment en ze mogen ook met recht trots op zichzelf zijn. (...) Er is nog heel veel te doen, en het gaat nog best een paar jaar duren, maar we kunnen nu door omdat we de volledige steun hebben van de bevolking.’⁹

⁹ Zie het filmpje op de pagina ‘Stad Aardgasvrij’ op www.aardgasvrij.nl. Vier inwoners hebben formeel bezwaar ingediend tegen de uitslag van de draagvlakmeting. Eijkenduijn heeft iedereen die zorgen heeft over het project uitgenodigd om persoonlijk met hem te komen praten.

Op dit moment (februari 2025) staan vijf van de acht beloften, waaronder ‘Veilig of anders niet’, op groen.

Afbeelding 3: Stand van zaken van de acht beloften. (Bron: pagina ‘beloften’ op www.stadaardgasvrij.nl.)

Aangezien BOVEN zich richt op de veiligheidsrisico's van energietransitie-initiatieven leggen we als laatste uit wat de belofte ‘Veilig of anders niet’ inhoudt. Op de website van het project is te lezen dat deze belofte betekent dat overgang van aardgas naar waterstof alleen kan plaatsvinden als waterstof ten minste net zo veilig kan worden toegepast als aardgas: ‘Waterstofgas en aardgas zijn beide ontvlambare gassen, die niet zonder risico's zijn. Aardgas wordt al tientallen jaren gebruikt als energiedrager. Dit kan met groene waterstof net zo goed. We nemen zelfs met waterstof meer veiligheidsmaatregelen dan nu met aardgas het geval is. Dit doen we omdat waterstof nieuw is. Als we denken dat het niet veilig kan, gaat het niet door.’¹⁰

Het project benoemt vier redenen waarom waterstof minstens zo veilig kan worden toegepast als aardgas, waarbij gebruik is gemaakt van onderzoek dat in Nederland al is gedaan om waterstof veilig te kunnen inzetten in de gebouwde omgeving (projecten in Lochem, Wagenborg en Hoozevee). Hieruit is gebleken dat zich geen echte problemen hebben voorgedaan.¹¹

De vier redenen zijn:

1. Bij het gebruik van waterstof komt er geen koolmonoxide vrij. Dus kan er geen koolmonoxidevergiftiging (meer) plaatsvinden.
2. Met waterstof is er nog maar één ontstekingsbron in de woning, dat is de waterstof cv-ketel. Er wordt niet meer gekookt op aardgas of verwarmd met een gaskachel. Dus deze ontstekingsbronnen zijn niet meer aanwezig in de woning.

¹⁰ Pagina ‘belofte “veilig of anders niet” op www.stadaardgasvrij.nl (geraadpleegd op 18 maart 2025).

¹¹ Noé van Hulst (2024), *Advies over pilotproject Stad Aardgasvrij (Stad aan 't Haringvliet)*. In opdracht van de ministeries van BZK, EZK (thans KGG) en de gemeente Goeree-Overflakkee is gevraagd om een advies uit te brengen over de financiering en haalbaarheid van het pilotproject Stad Aardgasvrij.

3. Iedere 24 uur vindt er standaard controle op lekkage plaats.
4. Net als bij aardgas wordt er aan waterstof een geurtje toegevoegd. Mocht er toch een keer waterstofgas lekken, dan ruikt u dit.¹²

Waarschuwing voor extra veiligheidsmaatregelen in pilots

DNV deed in opdracht van het (toen nog geheten) ministerie van EZK onderzoek naar de veiligheidsmaatregelen van vier pilotprojecten met waterstoftoepassingen in de bebouwde omgeving. Het gaat om de projecten in Lochem, Wagenborg, Hoozevee en het inspiratiehuis in Stad aan 't Haringvliet.¹³ De veiligheidsmaatregelen zijn, zo is te lezen in het rapport, primair gericht op het voorkomen van lekkages en het zo snel en effectief mogelijk detecteren daarvan. 'Door middel van dergelijke maatregelen kan het grootste veiligheidsrisico bij toepassing van waterstof, namelijk een ontsteking van een brandbaar waterstof/luchtmengsel in en om woningen worden verlaagd tot een aanvaardbaar niveau vergelijkbaar met toepassing van aardgas.' De onderzoekers constateren dat de in de pilotprojecten genomen maatregelen gelijkwaardig aan, of beter dan die bij de toepassing met aardgas zijn. Daarover merken ze op dat: 'Juist in pilotprojecten die ten aanzien van de veiligheid vaak onder een vergrootglas liggen zou het onwenselijk zijn dat door onachtzaamheid, gebrek aan ervaring of onjuist gebruik van componenten en materialen incidenten plaatshebben die de reputatie van waterstof zouden kunnen schaden (...). Het is daarom begrijpelijk dat vanuit risicomijdend gedrag de betrokken partijen veel meer doen om de veiligheid te waarborgen dan nodig zou zijn. Hierin schuilt echter ook het gevaar dat bepaalde maatregelen die in pilotprojecten worden toegepast ongemerkt aan de dagelijkse praktijk worden toegevoegd.'¹⁴

De ondernemer aan het woord

In voorbereiding op het gesprek met Jaap Willem Eijkenduijn spraken wij met Joep Coenen, directeur van HyStream. Dit bedrijf houdt zich bezig met de productie, opslag en distributie van groene waterstof, en heeft onder andere drie Greenpoint waterstoftankstations gebouwd in respectievelijk Dordrecht, Nieuwegein en het dorp Oude-Tonge op Goeree-Overflakkee. In zowel Nieuwegein als Oude-Tonge was dit inclusief een elektrolyser. Gevraagd is naar zijn ervaring met de bouw van een waterstoftankstation in Dordrecht en Oude-Tonge.

Hij merkt meteen op dat hij een duidelijk verschil in ambitie heeft ervaren tussen beide gemeenten. 'De gemeente Goeree-Overflakkee heeft duidelijk laten merken dat ze een ambitie heeft om met waterstof aan de slag te gaan, en daar ook serieus werk van wil maken. Dat geldt zowel voor de provincie, DCMR als de gemeente. In Dordrecht heb ik van zo'n positieve drive weinig tot niets gemerkt.'

Toch betekende dit verschil in ambitie niet dat het vergunningverleningsproces voor het waterstoftankstation in Oude-Tonge daardoor sneller is verlopen dan in Dordrecht. Coenen legt uit: 'Eind december 2021 heeft de lokale ondernemer een vergunningaanvraag

¹² Pagina 'Belofte "veilig of anders niet" ' op www.stadaardgasvrij.nl (geraadpleegd op 18 maart 2025).

¹³ Het inspiratiehuis in Stad aan 't Haringvliet is een deelproject van Stad Aardgasvrij. In een huurwoning werd het bestaande aardgasnet tijdelijk omgebouwd en geschikt gemaakt voor waterstof. In de maanden maart en april van 2022 gebruikt om deze met waterstof te verwarmen. Hiermee is volgens de tafelaars aangetoond dat aan de belofte 'het kan' is voldaan. Inwoners konden er een kijkje komen nemen en eventueel hun zorgen kenbaar maken.

¹⁴ DNV (2024), *Inventarisatie waterstofveiligheid in en om woningen in pilotprojecten*.

ingediend bij de gemeente Goeree-Overflakkee. De DCMR [omgevingsdienst voor zowel de gemeente als de provincie] heeft de aanvraag vervolgens in behandeling genomen. Er werden wat aanvullende vragen gesteld maar daarna bleef het stil. Dus na 26 weken, de termijn die ervoor staat om de vergunning te verlenen, denk ik: “nu zal de vergunning wel komen”. Maar in augustus 2022 ontvingen we van de DCMR een brief met daarin allemaal vragen. En het merendeel van die vragen hadden geen enkele relatie met de vergunning, maar gingen over de werking van een elektrolyser. Vragen die wat mij betreft bij de ontwerpfasen horen, en niet als reactie op de vergunningaanvraag.’ Na beantwoording van de vragen door Coenen in oktober 2022 werd precies een jaar later de vergunning afgegeven.¹⁵

Wat overigens meespeelt in de vertraging was dat voor betrokkenen, waaronder die van de overheid, niet duidelijk was bij wie de vergunning nu precies moest worden ingediend: de gemeente of de provincie. De programmamanager Duurzaamheid van de gemeente Goeree-Overflakkee legt uit dat in hun geval in oktober 2022 bleek, bijna een jaar na het indienen van de vergunningaanvraag, de Richtlijn Industriële Emissies categorie 4 en de richtlijn die het Landelijk Platform Veilige Leefomgeving (LPVL) hanteert, betekende dat de inrichting onder provinciaal bevoegd gezag moest vallen. Daarom is de behandeling op verzoek van de DCMR uiteindelijk overgegaan naar de Provincie Zuid-Holland die de vergunningaanvraag verder heeft afgehandeld.

Coenen is dan ook een warm pleitbezorger voor een centraal informatiepunt om kennis over dergelijke kleinere waterstofinitiatieven met elkaar te delen zodat niet bij iedere vergunningaanvraag het wiel opnieuw hoeft te worden uitgevonden.

Bestuurlijke ervaringen

We vragen Eijkenduijn als eerste hoe de sterke bestuurlijke wil om met waterstof vaart te willen maken zich tot verhoudt tot de ervaring van de directeur van Hystream, namelijk dat de vergunningverlening zo onbegrijpelijk lang heeft geduurd. Eijkenduijn hoeft niet lang na te denken over zijn antwoord: ‘Dat heeft onder andere te maken met de nieuwheid en daarmee onbekendheid bij betrokken partijen over de omgang met waterstof, en dan specifiek met bijvoorbeeld een kleine elektrolyser als onderdeel van een waterstoftankstation. Dat bleek bijvoorbeeld ook tijdens het symposium dat door BOVEN een jaar geleden werd georganiseerd en waarbij een kleiner initiatief, de waterstofbus in Arnhem, besproken werd. En helaas is de consequentie dat men dan heel voorzichtig, en ik denk zelf ook wel met enige angst, met de vergunningsaanvragen omgegaan. Vaak zien we dan ook een ‘risico-regelreflex’ om te reageren met nieuwe regels of maatregelen, vaak zonder voldoende analyse van de effectiviteit of de gevolgen.’

Eijkenduijn denkt dat het wel anders, en vooral sneller, zou kunnen. Hij kijkt hierbij naar het project Stad Aardgasvrij. ‘Wat mij betreft het leukste van al de waterstofprojecten.’ Hij

¹⁵ Zie: Brief aan de DCMR betreft ‘Verzoek om aanvulling’ van 18 oktober 2022, en Provinciaal blad, nr. 12085, d.d. 18 oktober 2023.

legt uit dat hij daar echt bestuurlijk bovenop zat en benadrukt dat je dergelijke belangrijke projecten als bestuurder niet zou moeten delegeren. 'Je moet het niet alleen samen met de ambtelijke organisatie, maar ook met de inwoners en partners als Stedin en de woningcorporatie oppakken. En vergeet ook de verschillende betrokken ministerie niet. En dat betekende dus heel veel rijden naar Den Haag om contacten te leggen en proberen uit te zoeken welk ministerie welke rol zou kunnen oppakken. Uiteindelijk werden wederzijds de spelers duidelijk en werden de lijntjes ook korter. Ik ben van mening dat je als bestuurder dergelijke belangrijke projecten ook niet zou moeten delegeren. Je moet er zelf intensief bij betrokken blijven om koudwatervrees bij al die partijen weg te nemen.'

Volgens Eijkenduijn kon de belofte 'Veilig of anders niet' redelijk snel op groen. Dat kwam met name door het proefdraaien in het 'Inspiratiehuis'. 'Bij de start van het project, dus een aantal jaren geleden, had de veiligheidstechnische kant nog heel veel aandacht: kon er wel op een verantwoorde, dus voldoende veilige, wijze op waterstof worden overgaan? Samen met de woningbouwcorporatie en Stedin zijn we daarom in we het Inspiratiehuis gaan aantonen dat het veilig kan. Hier is veel, ook bestuurlijke, aandacht aan besteed. We kunnen ons het niet permitteren om de proeftuin mis te laten gaan, want dan gebeurt er natuurlijk nooit meer iets.'

In het project zijn daarom extra veiligheidsmaatregelen ingevoerd waarmee het veiligheidsniveau van de waterstofverwarming ruim boven dat van de bestaande aardgasverwarming is gekomen. Voorbeelden zijn de toevoeging van een geurstof aan het waterstof en de controle op lekkage:

- Waterstof is net als aardgas geurloos. Om veiligheidsredenen wordt aan aardgas een geur toegevoegd zodat mensen het gas ruiken als het ontsnapt. Dat is noodzakelijk omdat aardgas zwaarder is dan lucht en dus in huis kan blijven hangen. Waterstof is echter lichter dan lucht, wat betekent dat gelekt waterstof zal stijgen en zich daardoor sneller zal verspreiden dan aardgas. Waterstof is dus veel sneller weg dan aardgas zodat de geurtoevoeging niet nodig was om hetzelfde veiligheidsniveau te houden.
- Ook wordt er extra aandacht besteed aan de technische beveiliging van de waterstofleidingen in huis. Er wordt nu automatisch iedere 24 uur een controle op lekkage uitgevoerd. Ook hierdoor is het veiligheidsniveau feitelijk omhooggegaan: met waterstof is er nog maar één ontstekingsbron in de woning, dit is de waterstof cv-ketel. Er wordt niet meer gekookt op aardgas of verwarmd met een gaskachel. Dus deze ontstekingsbronnen zijn niet meer aanwezig in de woning.

Lekkage

Als alle onderdelen van de aanvoer van waterstof goed zijn aangelegd, gecontroleerd en gekeurd, vormt lekkage nog het grootste risico. Soms wordt tijdens het klussen in huis onverhoopt een leiding doorboord. Als er waterstofgas vrij komt, is dit sneller weg uit de woning dan aardgas. Dit komt doordat waterstof lichter dan aardgas is, en veel lichter dan lucht. Waterstof zal zich dus makkelijker door de woning verspreiden en het huis vervolgens verlaten. Dit is een voordeel. Toch vinden we dit niet genoeg. We zorgen daarom dat er een standaard controle plaats vindt, iedere 24 uur.

Hoe werkt de 24 uren controle?

Om te zorgen dat eventuele lekkages snel gevonden worden, vindt er iedere 24 uur een controle plaats. Tijdens de controle wordt de leiding automatisch getest. Eén keer per dag (bijvoorbeeld 's nachts bij weinig vraag naar warmte) sluiten twee klepjes, één bij de ketel en één bij de meter. Vervolgens wordt gemeten of de druk stabiel is in de leiding. Als de druk afneemt, dan is er lekkage. Dan blijven de klepjes dicht. De lekkage wordt daarna door een installateur gelokaliseerd en verholpen.

Bron: www.stadaardgasvrij.nl, belofte 'Veilig of anders niet'.

Eijkenduijn stelt: 'We hebben laten zien dat veiligheid onze aandacht heeft, dat we het serieus nemen. En dat is echt heel belangrijk omdat de grootste weerstand bij de start vooral over veiligheidsrisico's ging. Ik heb sommige mensen die tegen de overgang naar waterstof waren aan mijn bureau gehad. Ze hadden het Hindenburgscenario op hun netvlies en zijn oprecht angstig voor waterstof in hun huis. We gaan hen ook niet dwingen om toch de overstap naar waterstof te maken. Deze inwoners krijgen de mogelijkheid om *all electric* te gaan.'

'Elke twee maanden, gedurende twee jaar, hebben we in aanwezigheid van de experts daarom ook vragen beantwoord van inwoners. Deze bijeenkomsten werden goed bezocht, ik denk toch zeker door 75-100 mensen per avond. En voor een dorp van ongeveer 1.500 inwoners is dat best veel. We hebben consequent en transparant alle vragen die er waren beantwoord, en als we geen antwoord konden geven, gingen we het uitzoeken en kwamen er later op terug. En uiteindelijk houd je dan toch nog een kleine groep over die echt niet wil.'

'Dus de veiligheidszorgen hebben we in deze pilot relatief snel kunnen tackelen door extra aandacht daarvoor en investeringen daarin. De grote *bottleneck* voor het project Stad Aardgasvrij bleek, slechts ten dele door de veiligheidsinvesteringen, de financiën. Het is onvermijdelijk een kostbaar project omdat het de eerste keer is. Het gaat om een hele dorpskern die beoogd van aardgas overstapt op waterstof. Zelfs Europees is dat een unicum.'

Eijkenduijn is van mening dat in een pioniersfase het hele proces nu eenmaal wat meer tijd vergt. Door zorgvuldigheid in die fase kan het daardoor een volgende keer wel sneller. 'Kijk, er rijden nu waterstofbussen in Arnhem en Nijmegen, en we hebben al een paar waterstoftankstations. Dus volgende initiatieven moeten sneller kunnen. Maar het klopt dat we dan wel wat moeten doen om de opgedane kennis binnen de overheid breed te delen, zodat niet bij ieder initiatief het wiel weer opnieuw moet worden uitgevonden.'

'In het project Stad Aardgasvrij is daarom bewust de belofte 'Vertaalbaar' geformuleerd. Alles wat in het project geleerd en ervaren wordt moet gedeeld worden. Dus nadrukkelijk ook de dingen die achteraf gesproken beter hadden gekund. Hier kan van geleerd worden. Onderdeel van het leren moet dan ook een evaluatie van de noodzakelijkheid van de extra veiligheidsvoorzieningen zijn voor toekomstige standaard waterstofverwarming.'

Veel interesse voor Stad Aardgasvrij

Stad Aardgasvrij is bekend in het dorp en de rest van Goeree-Overflakkee. Maar het project krijgt ook landelijk aandacht en zelfs in Europa wordt het inwonersinitiatief gevolgd. Stad aan 't Haringvliet is een 'leerproject'. Met de belofte Vertaalbaar willen we dat de inzichten en ervaringen ook toegepast kunnen worden op andere waterstofprojecten, zodat straks meer delen van Nederland over kunnen stappen op waterstof. Het projectteam werkt daarom samen met het rijk, de provincie Zuid-Holland, andere gemeenten en de Europese Commissie om kennis te delen.

Bron: www.stadaardgasvrij.nl, belofte 'Vertaalbaar'.

‘We communiceren en publiceren dus veel over dit project. We willen vooral met mensen in gesprek, maar sturen bijvoorbeeld ook nieuwsbrieven en allerlei andere communicatiemiddelen. Persoonlijk sprak ik niet alleen veel met inwoners, maar vertel ik ook aan collega-bestuurders in RES-verband of 1-op-1 over hoe wij zo’n project aanpakken. En ik merk dat dit helpt. Bestuurders zijn nu eenmaal van nature wat terughoudend. Dus het helpt als je een collega-bestuurder een inkijkje geeft. En andersom werkt het ook.’

‘Ik zit veel in Den Haag en bij de provincie want dat vind ik belangrijk. Communiceren en relaties onderhouden, niet alleen met hogere overheden maar evenzo met inwoners, partners en medewerkers. Zowel formeel als informeel (...) Dat netwerken ligt me en ik geniet ervan.’

Bron: Bericht ‘In gesprek met wethouder Jaap Willem Eijkenduijn’ op www.ggof.nl van 14 december 2022.

‘Eigenlijk is het delen van kennis en ervaring naar alle betrokken partijen van het grootste belang voor het creëren van draagvlak en het slagen van het project. Er zijn aardig wat partijen betrokken; inwoners, woningcorporatie, Stedin, Essent, omgevingsdienst, ondernemers en natuurlijk de eigen medewerkers van de gemeente. Dit is niet een eenmalige gelegenheid, maar een continu proces. Het delen van kennis en ervaring is ook wederzijds. Iedereen kan van elkaar leren.’¹⁶

‘Een belangrijke ervaring die ik heb opgedaan bij het project Stad Aardgasvrij is dat je snel de juiste partijen aan tafel moet hebben. In ons geval waren dat bijvoorbeeld, Stedin, Essent, Oost West Wonen, en natuurlijk de Tafelaars. We hadden, en hebben nog steeds, kortom een enorme bak aan kennis bij elkaar gehaald. Dus waarom we met zoveel inhoudelijk ervaren partijen aan tafel dan toch een eigen beoordeling moeten laten doen door derde partijen, komt op mij onlogisch over. Durf nu eens te vertrouwen op al die expertise die concreet met het project bezig is.’

‘Het is heel goed om de omgevingsdienst of de brandweer meteen vanaf het begin te betrekken bij het project, zoals we bij Stad Aardgasvrij hebben gedaan. Dan groeien ze mee in het project en snappen ze ook wat er allemaal speelt. Ook dit is een continu proces en vraag veel aandacht.’

‘We zijn ons er natuurlijk van bewust dat de ontzettende inspanning die we met dit project leveren, we natuurlijk niet voor alle overige dertien dorpen op Goeree-Overflakkee ook kunnen leveren. Om deze dorpen ook aardgasvrij te krijgen, zullen we ons vooral moeten richten op de *lessons learned*. Niet alleen bij ons maar ook bij andere gemeenten. Maar ook betrekken we de Tafelaars vanwege de kennis die zij als zeer betrokken inwoners hebben opgedaan. Zij zijn de initiatiefnemers en kunnen dat zelf ook het best verwoorden. Cruciaal is dat overgang naar waterstof betaalbaar moet blijven. Het mag voor inwoners niet

¹⁶ Zie bijvoorbeeld ook het bericht: ‘Stad zet volgende stap richting aardgasvrij: inwoners denken mee tijdens informatieavond in Trefpunt’ op www.stadaardgasvrij.nl van 14 juli 2025, geraadpleegd op 17 juli 2025.

duurder worden dan nu met aardgas. De relatief kleine weerstand heeft niet alleen met veiligheid of de techniek te maken, maar primair met betaalbaarheid.'

Reflectie van BOVEN

Het project om naar een aardgasvrij dorp te gaan dat grotendeels op waterstof 'draait' is een nationaal unicum. Dat het project Stad Aardgasvrij zich nu in deze fase bevindt, komt voor een belangrijk deel door een grote bestuurlijke betrokkenheid richting de eigen organisatie, de regionale veiligheidsorganisaties en het Rijk. Dit succes past bij de eerdere bestuurlijke ervaringen en observaties van BOVEN dat bestuurlijke aandacht noodzakelijk is om een voldoende veilige en voortvarende energietransitie te bewerkstelligen.

BOVEN merkte al eerder op dat pilots een gevaar in zich hebben: veiligheidsmaatregelen die genomen worden om de pilot tot een succes te maken, zijn daarna lastig terug te draaien bij een landelijke uitrol. Dit geldt hier zowel technisch als procesmatig. Waterstof is niet minder veilig dan aardgas dus er is op zich geen reden om extra veiligheidsvoorzieningen zoals sensoren in woningen aan te leggen. Procesmatig geldt, dat nu een beperkt aantal inwoners die onder andere een mate van onveiligheid ervoeren van het gebruik van waterstof of hun keuzevrijheid belangrijk vinden, nu tegemoetgekomen wordt door hen de mogelijkheid te bieden *all-electric* te gaan. De principiële vraag voor het openbaar bestuur is of veiligheidsperceptie of objectieve veiligheid leidend moet zijn bij veiligheidsbeleid. Of anders geformuleerd, hoeveel is een gevoel van veiligheid waard?

BOVEN onderschrijft volledig het punt dat de voormalige wethouder maakt, namelijk dat het niet nodig en wenselijk is dat de regionale veiligheidsdiensten (veiligheidsregio en omgevingsdienst) hetzelfde kennisniveau moeten bereiken als gespecialiseerde keuringsinstituten: efficiënter en effectiever is het om te vertrouwen op de echte experts en dat procesmatig te borgen.

Tot slot onderschrijft BOVEN ook volledig de oproep van Eijkenduijn om kennis breed binnen het openbaar bestuur te delen. Zowel technisch al bestuurlijk zou het niet nodig moeten zijn om telkens het wiel opnieuw uit te vinden. De leden van BOVEN zijn daarom altijd bereid om collega's in het land te helpen. Het kan voor een decentraal bestuurder behulpzaam zijn om een collega met ervaring over een bepaald initiatief in gesprek te gaan.